

Prof. dr hab. Mieczysław Stolarczyk
Pracownik naukowo-dydaktyczny
Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach
w latach 1979-2020 (do 1.10.2020)

Katowice, 17.12.2020

Ocena dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego
oraz cyklu artykułów naukowych pt „*Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Unii
Europejskiej po 2009 roku z perspektywy instytucjonalizmu i studiów
nad przyszłością*”, dr Moniki Sus, w związku z postępowaniem o nadanie
Jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych
w dyscyplinie nauki o polityce i administracji

1. Sylwetka naukowa dr Moniki Sus

Pani dr Monika Sus ukończyła w roku 2004 studia magisterskie na kierunku stosunki międzynarodowe, specjalizacja handel zagraniczny, na Wydziale Gospodarki Narodowej Akademii Ekonomicznej im. Oskara Langego we Wrocławiu. W tym samym roku ukończyła studia magisterskie na kierunku stosunki międzynarodowe, w zakresie niemcoznawstwa, na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego. W roku 2009 uzyskała stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce nadany uchwałą Instytutu Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego na podstawie przedłożonej rozprawy doktorskiej pt. „*Doradztwo w polityce zagranicznej Polski i Niemiec. Między nauką a polityką*”. W latach 2009-2015 była zatrudniona na stanowisku adiunkta w Centrum Studiów Niemcoznawczych i Europejskich im. Willy’ego Brandta Uniwersytetu Wrocławskiego. W okresie od 15.02.2015 do 31.12.2019 była zatrudniona na stanowisku pracownika naukowego (*postdoctoral fellow*) w Hertie School w Berlinie, przy jednoczesnej afiliacji na London School of Economics and Political Science w Londynie. Od 31 grudnia 2019 roku jest zatrudniona na stanowisku adiunkta w Instytucie Nauk Politycznych Polskiej Akademii Nauk.

2. Ogólna charakterystyka dorobku naukowego dr Moniki Sus w latach 2009-2020

Dorobek naukowo-badawczy dr Moniki Sus jest znaczący zarówno pod względem ilości publikacji jak również ze względu na ich poziom merytoryczny. Przed obroną pracy doktorskiej opublikowała 2 artykuły w pracach zbiorowych, w tym jeden w języku angielskim oraz 3 artykuły zamieszczone w czasopiśmie naukowym „Acta Universitatis Wratislaviensis” – „Niemcoznawstwo”.

Po uzyskaniu stopnia doktora w roku 2009 dr M. Sus opublikowała ponad 60 prac, w tym 2 monografie, 18 rozdziałów w monografiach naukowych, 6 artykułów w czasopismach naukowych, 16 publikacji popularyzujących naukę (w tym 8 recenzowanych). Jest współredaktorem 3 książek oraz 3 numerów specjalnych czasopism naukowych. Łącznie cały dorobek Habilitantki obejmuje 49 publikacji poza cyklem i 13 w cyklu wskazanym jako główne osiągnięcie naukowe, czyli łącznie 62 pozycji. W zdecydowanej większości są to publikacje w języku angielskim (41), 4 w języku niemieckim, jedna jest dwujęzyczna oraz 16 jest w języku polskim. Artykuły autorstwa dr M. Sus ukazały się m.in. w takich czasopismach naukowych jak: „Geopolitics”, „The British Journal of Politics and International Relations”, „International Politics”, „Global Policy”, „Polish Political Science Yearbook”, „Journal of Regional Security”, „Journal of European Integration”, „International Spectator. Italian Journal of International Affairs”, „Journal of Common Market Studies”, „Futures” „Rocznik Integracji Europejskiej”. Łączna wartość punktowa dorobku naukowego dr M. Sus, liczona dla publikacji po doktoracie i według wytycznych opublikowanych przez MNiSzW w grudniu 2019 roku wynosi 2075 punktów. Mam jednak wątpliwości czy tę punktację można odnosić do publikacji z całej drugiej dekady XXI wieku czy tylko do okresu, kiedy nowe ustalenia MNiSzW w tym zakresie weszły w życie a więc do lat 2019-2020. Według nowego wykazu czasopism punktowanych przyjętego w 2019 roku przez MNiSzW za artykuł opublikowany w punktowanym czasopiśmie naukowym autor może otrzymać od 20 do 200 punktów. Mam w związku z tym kolejną wątpliwość dotyczącą niektórych punktów przypisanych publikacjom, których współautorką jest dr M. Sus. Czy będąc współautorem publikacji można otrzymać za dany artykuł 140 pkt., czy tylko 70? Być może jednak, że moja wiedza w tym zakresie jest niepełna. Jeśli jednak moje wątpliwości są zasadne, to punktacja, która znajduje się w materiałach przesłanych do recenzji wymagałaby korekty.

Ilość cytowań w bazie Scopus na dzień 6 października 2020 roku wynosiła 36, h-indeks wynosił 4. Natomiast ilość cytowań w tym samym czasie w bazie Google Scholar wynosił 190 a h-indeks 7.

Jak wykazuje Habilitantka w nadesłanej dokumentacji, po uzyskaniu stopnia doktora opublikowała dwie monografie. Należy jednak zaznaczyć, że pierwsza z nich *Doradztwo w polityce zagranicznej Polski i Niemiec. Inspiracje dla Polski na przykładzie wybranych ośrodków eksperckich*. Wrocław 2011, ss. 272, jest nieco tylko zmodyfikowaną wersją

rozprawy doktorskiej. Mimo, że praca ta na gruncie polskich badań dotyczących stosunków międzynarodowych zawiera bardzo wiele oryginalnych wątków, w tym polityki zagranicznej jako przedmiotu doradztwa politycznego oraz analizy porównawczej doradztwa politycznego w Polsce i w RFN, to jednak nie może być zaliczana do dorobku naukowego dr Moniki Sus po uzyskaniu przez nią stopnia naukowego doktora. Natomiast druga z prac zaliczona przez Habilitantkę do monografii pt. *Unia Europejska jako siła transformacyjna na Wschodzie w latach 2009-2013. Przypadek Ukrainy. The European Union as a Transformative Power in the East in 2009-2013. The case of Ukraine*. „Zeszyty Centrum Europejskiego Natolin”. Warszawa 2014, jest raczej rozbudowanym artykułem naukowym niż monografią. Bowiem wersja polskojęzyczna tego opracowania liczy sobie 75 stron a od str. 77 do str. 146 jest to wersja anglojęzyczna tego samego opracowania. Mam więc bardzo poważne wątpliwości, czy chociażby ze względu na objętość można tę pracę zaliczyć do monografii? Sama autorka we wstępie do tego opracowania nie pisze o celach badawczych monografii ale o celach badawczych artykułu (s. 10). Jednakże samo opracowanie *Unia Europejska jako siła transformacyjna na wschodzie w latach 2009-2013. Przypadek Ukrainy...*, oceniam bardzo wysoko. Szczególnie interesujący jest główny wątek rozważań zamieszczonych w tym opracowaniu dotyczący samej istoty kategorii „siła transformacyjna Unii Europejskiej” i wskazanie czynników, od których zależy siła oddziaływania UE na państwa objęte programem Partnerstwa Wschodniego. Wartościowe z poznawczego punktu widzenia są także omawiane w tym studium zagadnienia dotyczące mierników siły transformacyjnej UE w relacjach z Ukrainą w latach 2009-2013. Trafne są wnioski autorki dotyczące przyczyn słabości wschodniego wymiaru Europejskiej Polityki Sąsiedztwa (EPS) i stosunkowo małej skuteczności siły transformacyjnej UE zarówno w relacjach z Ukrainą w latach 2009-2013 jak i z pozostałymi państwami uczestniczącymi w programie Partnerstwa Wschodniego (PW) w tym samym okresie. Na podkreślenie zasługuje także bardzo bogata, głównie anglojęzyczna literatura, na której oparte zostało omawiane opracowanie.

Zainteresowania badawcze dr Moniki Sus po uzyskaniu stopnia doktora koncentrują się, co sama podkreśla w *Autoreferacie*, na czterech obszarach tematycznych: polityce zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej po 2009 r. z perspektywy instytucjonalizmu i studiów nad przyszłością; polityce zagranicznej Polski; zagadnieniach dotyczących doradztwa w polityce zagranicznej Polski; stosunków polsko-niemieckich. W moim przekonaniu trzy z w/w obszarów badawczych tj. polityka zagraniczna Polski, doradztwo w polityce zagranicznej Polski oraz stosunki polsko-niemieckie, są tak bardzo ściśle z sobą powiązane, że mogły by być zaliczone do jednego obszaru badawczego zatytułowanego „polityka zagraniczna RP”.

W ramach pierwszego obszaru badawczego, który jest głównym obszarem zainteresowań naukowych Habilitantki, analizowała ona różne aspekty polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej po 2009 roku. Z tego zakresu opublikowała m.in. cykl 13 artykułów, głównie w periodykach zagranicznych i w trzech polskich czasopismach naukowych, które zostały przedstawione do oceny jako główne osiągnięcie badawcze dr Moniki Sus w jej staraniach o stopień naukowy doktora habilitowanego (szerzej na temat oceny merytorycznej tego cyklu w dalszej części recenzji). Publikacje z tego obszaru stanowią

uzupełnienie cyklu 13 artykułów. Na dorobek z tego zakresu składają się: jeden, sygnalizowany już powyżej, obszerny artykuł, prezentowany przez Habilitantkę jako monografia *Unia Europejska jako siła transformacyjna na Wschodzie w latach 2009-2013. Przypadek Ukrainy...*; 4 rozdziały w monografiach naukowych (3 w języku angielskim i 1 w języku polskim), w tym m.in. *Channel Trouble? Challenges to UK-EU Security Collaboration After Brexit*. [w:] C.A. Baci, J. Doyle (red), *Peace, Security and Defence Cooperation in Post-Brexit Europe. Risks and Opportunities*, Springer 2019 oraz artykuł *Rozplątywanie współzależności: przypadek Brexitu*. [w:] *Przyszłość międzynarodowego ładu liberalnego i rola Europy*. Red. W. Kostecki, B.E. Nowak, K. Smogorzewski. Warszawa 2019; jedno współautorstwo (z B. Martillem) artykułu w czasopiśmie naukowym, *Great Expectations: The Brexit Moment in EU Security and Defence and the Return of the Capabilities-Expectations Gap*. „Europe and the World – A Law Review” 2019; jedna współredakcja (z I.P. Karolewskim) monografii w języku angielskim, *The Transformative Power of Europa. The Polish case*, Baden-Baden: Nomos 2015; 3 współredakcje numerów czasopism naukowych w języku angielskim oraz 13 publikacji popularyzujących naukę (11 w języku angielskim i 2 w języku polskim).

Drugi obszar badawczy dr Moniki Sus obejmuje zagadnienia dotyczące wybranych aspektów polskiej polityki zagranicznej. Akcent został w nich postawiony na kwestie związane z europeizacją polskiej polityki zagranicznej, polityką Polski wobec Niemiec i Rosji oraz funkcjonowaniem polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej w 2011 roku. Z tego zakresu opublikowała 5 rozdziałów w monografiach naukowych (3 w j. angielskim, 1 w j. niemieckim, 1 w j. polskim), w tym m.in. *Germany in Polish security – ‘Irreplaceable’ neighbour but not an ‘irreversible’ partner*. [w:] *Perceptions of Germany in the Security of the Baltic Sea Region*. Red. A. Sprüds, E. Vizgunova. LIIA, Ryga 2018; *Poland: Leading critic or marginalized hawk*. [w:] *EU member states and Russia: National and European debates in an evolving international environment*. Red. M. Siddi. FIIA Report 53, Helsinki 2018; *Polen in der Europäischen Union. Auf dem Weg zur Reife*. [w:] *Polen als Motor des europäischen Integrationsprozesses*. Red. B. Neuss, A. Notzold. Baden-Baden: Nomos 2013; *Europeizacja polskiej polityki zagranicznej*. [w:] *Europeizacja Polityk Publicznych w Polsce*. Red. R. Riedel. Opole 2016; jedną publikację w języku popularyzującą naukę oraz jedną współredakcję (z I.P. Karolewskim i T. Mehlhausenem) pracy zbiorowej *Poland’s EU-Council Presidency under Evaluation. Navigating Europe through Stormy Water*. Baden-Baden: Nomos 2013.

Trzeci obszar badawczy dr Moniki Sus, będący kontynuacją jej zainteresowań badawczych w okresie przed uzyskaniem stopnia naukowego doktora, obejmuje zagadnienia dotyczące doradztwa w polityce zagranicznej, w tym oddziaływania *think tanków* na proces decyzyjny w polityce zagranicznej Polski. Z tego zakresu po obronie doktoratu opublikowała rozprawę doktorską; 4 rozdziały w pracach zbiorowych, w tym m.in.: *Still lagging behind? Foreign Policy Think Tanks in Poland – the origins and contemporary challenges*. [w:] *Think Tanks, Foreign Policy and Geo-politics. Pathways to Influence*. Red. D.E. Abelson, X. Hua, S. Brooks. London: Routledge 2016; *Think tanki w polskiej polityce zagranicznej. Współczesne wyzwania*. [w:] *Think tanki jako fenomen światowy*. Red. A. Bąkowski, J. Szlachetko. Gdańsk 2012; współautorstwo (wraz z D. Cadierem) artykułu naukowego *Uncovering the impact of think tanks on foreign policy making. Case studies from Poland and Czech Republic*.

„International Spectator. Italian Journal of International Affairs” 2017, nr 52(1), oraz jedną publikację popularyzującą naukę.

Czwarty obszar badawczy dr Moniki Sus dotyczy wybranych aspektów stosunków polsko-niemieckich, w tym przede wszystkim wpływu przystąpienia Polski do UE na relacje polsko-niemieckie, stanowiska Polski i Niemiec na inkorporację Krymu przez Rosję w 2014 roku oraz stanowiska Polski i Niemiec wobec konfliktu na wschodzie Ukrainy; kwestii dotyczących systemu politycznego RFN. Habilitantka opublikowała z tego obszaru po uzyskaniu stopnia doktora 2 rozdziały w monografiach oraz jest współautorką kolejnych dwóch, współredagowała pracę zbiorową (wraz z A. Kruk) *Niemiecka scena polityczna 2009-2013. Aktorzy, zagadnienia i wyzwania*. Wrocław 2013, oraz jest autorką jednej publikacji popularyzującej naukę. Wspomniane autorstwo i współautorstwo rozdziałów w monografiach naukowych dotyczy następujących opracowań: *Poland and Germany in the European Union. Transformation of the bilateral relations*. [w:] *Diversity in Europe*. Red. C. Gigaskeide, G. Grötzinger. Baden-Baden: Nomos 2015 (współautorstwo z E. Opiłowską); *Niemieckie partie polityczne jako zagadnienie badawcze w Polsce*. [w:] *Niemiecka scena polityczna. Aktorzy, zagadnienia i wyzwania*. Red. A. Kruk, M. Sus. Wrocław 2013; *Der grösste Feind ist Ignoranz. Gegenseitigen Wahrnehmungen von Deutschen und Polen nach 1989*. [w:] *Erwachsene Nachbarschaft. Deutsch-Polnische Beziehungen 1991-2011*. Red. D. Bingen, P.O. Loew, K. Ruchniewicz, M. Zybura. Wiesbaden: Harrassowitz 2012; *Politikwissenschaftliche Deutschlandforschung in Polen*. [w:] *Inter Finitimos. Jahrbuch zur deutschen-polnischen Beziehungsgeschichte*. Red. P. Fischer. Osnabrück: Fibre Verlag 2009 (wraz z I.P. Karolewskim).

Generalnie rzecz ujmując, uważam, że dorobek naukowy dr Moniki Sus zarówno w sensie ilościowym a tym bardziej jakościowym jest znaczący i wskazuje na stały jej rozwój naukowy. Jej publikacje charakteryzują się bardzo dobrym warsztatem badawczym. Są opracowane na podstawie bardzo bogatej literatury obcojęzycznej. Jest rozpoznawalną w środowisku polskich i zagranicznych badaczy stosunków międzynarodowych jako znawczyni przede wszystkim zagadnień związanych z doradztwem w polityce zagranicznej Polski i Niemiec oraz kwestii dotyczących polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej.

3. Ocena cyklu artykułów naukowych nt. *Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Unii Europejskiej po 2009 roku z perspektywy instytucjonalizmu i studiów nad przyszłością*

Habilitantka za swoje główne osiągnięcie naukowe po uzyskaniu stopnia naukowego doktora wskazuje cykl 13 powiązanych tematycznie artykułów zamieszczonych w czasopismach naukowych (12 w języku angielskim i 1 w języku polskim) dotyczących polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej po 2009 roku, po wejściu w życie Traktatu z Lizbony, który stanowi podstawę formalno-prawne obecnego etapu integracji w ramach UE. Przy czym w sześciu artykułach z tego cyklu Habilitantka jest ich współautorem. Artykuły te zostały opublikowane w latach 2014-2020, głównie w zagranicznych czasopismach

specjalistycznych oraz w trzech czasopismach polskich. Na wspomniany cykl 13 artykułów składają się następujące opracowania, w układzie chronologicznym od najnowszych:

- (1) *Theory infused and policy relevant: On the usefulness of scenario analysis for international relations* „Contemporary Security Policy”, 2020, s. 1-24;
<https://doi.org/10.1080/13523260.2020.1730055>. (współautor M. Hadeed);
- (2) *Wysoki Przedstawiciel Unii Europejskiej do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa jako przedsiębiorca polityczny. Propozycja podejścia badawczego*. „Rocznik Integracji Europejskiej” 2019, nr 13, s. 61-72;
- (3) *Introduction: The Rise of Geopolitics in the EU’s Approach in Its Eastern Neighbourhood*. „Geopolitics” 2019, Vol. 24(1), s. 1-19;
<https://doi.org/10.1080/14650045.2019.1544396>. (współautor C. Nitoiu);
- (4) *Post-Brexit: EU/UK security cooperation: NATO, CSDP+, or ‘French connection’?* „The British Journal of Politics and International Relations” 2018, Vol. 20(4), s. 846-863;
<https://doi.org/10.1177/1369148118796979>. (współautor B. Martill);
- (5) *Introduction: strategy in EU foreign policy*. „International Politics” 2019, Vol. 56(3), s. 259-271. <https://doi.org/10.1057/s41311-017-0125-x>. (współautor C. Nitoiu);
- (6) *Institutional innovation of EU’s foreign and security policy: Big leap for EU’s strategic actorness or much ADO about nothing?* „International Politics” 2019, Vol. 56(3), s. 411-425. <https://doi.org/10.1057/s41311-017-0133-x>.
- (7) *Setting the scene for alternative futures for European Union’s foreign policy 2025*. „Futures. The journal of policy, planning and futures studies” 2017, Vol. 97, s. 1-5.
<https://doi.org/10.1016/j.futures.2017.09.001>.
- (8) *Towards the European Union’s Foreign Policy 2025 – Taking Stock of the Dahrendorf Foresight Project*. „Global Policy”. Vol. 8. Supplement 4. June 2017, s. 115-125.
<https://doi.org/10.1111/1758-5899.12438>.
- (9) *Member States as Strategy-Maker or Strategy-Taker? Analysing Polish Involvement in the Development of the EU Global Strategy*. „Polish Political Science Yearbook” 2016, Vol. 45, s. 337-350. <https://doi.org/10.15804/ppsy/2016025>.
- (10) *Inventors and Gatekeepers? The EU Member States and the European External Action Service*. „Journal of Regional Security” 2016, Vol. 11(1), s. 55-74.
- (11) *The European Parliament’s Diplomacy – a Tool for Projecting EU Power in Times of Crisis? The Case of the Cox-Kwasniewski Mission*. „Journal of Common Market Studies” 2016, Vol. 55(1), s. 71-86. (współautor C. Nitoiu).
- (12) *The Polish EU Council Presidency in 2011: Master or Servant?* „Journal of European Integration” 2015, Vol. 37(6), s. 667-684. (współautorzy I.P. Karolewski, T. Mehlhausen).
- (13) *Polish Role in Shaping the EU Foreign and Security Policy during its Council Presidency in 2011*. „Yearbook of Polish European Studies” 2014, Vol. 17, s. 191-2008.

Przedstawione w wyżej wymienionych artykułach wyniki badań są efektem pracy dr Moniki Sus w ramach czterech projektach badawczych: projektu dotyczącego polskiej prezydencji w Radzie Unii Europejskiej, finansowanego przez Fundację Friedricha Eberta i

realizowanego wraz z prof. I.P. Karolewskim z CSNE oraz dr T. Mehlhausenem z Uniwersytetu Poczdamskiego, projektu „Intergovernmentalizm a ponadnarodowość? Zagadka polityki zagranicznej Unii Europejskiej po Traktacie z Lizbony”, finansowanego przez NCN i realizowanego przez Habilitantkę w latach 2014-2017; projektu „Dahrendorf Forum – Debating Europe” prowadzonego przez Hertie School i LSE, którego Habilitantka była współwykonawcą oraz projektu „Wysoki Przedstawiciel jako polityczny przedsiębiorca. Dynamika procesu decyzyjnego w unijnej polityce zagranicznej po 2009”, finansowanego przez NCN, którego realizację dr M. Sus rozpoczęła pod koniec 2019 roku.

Wskazanie na cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych jako na największe osiągnięcie naukowo-badawcze w postępowaniu habilitacyjnym jest w pełni zgodne z obowiązującą ustawą z dnia 20 lipca 2018 roku art. 219 ust.1. pkt 2b. „Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce” (Dz.U. z 2018 r. poz. 1668 z późn. zm.). Jednakże dobrym zwyczajem było i jest, by osoba ubiegająca się o stopień doktora habilitowanego przygotowała monografię naukową (tzw. książkę habilitacyjną). Dotyczy to przede wszystkim dyscyplin w dziedzinie nauk humanistycznych i społecznych. Sądzę, że ten bardzo dobry zwyczaj powinien być szczególnie podtrzymywany przez czołowe polskie uniwersytetu oraz poszczególne instytuty Polskiej Akademii Nauk.

Uważam, że tytuł cyklu artykułów przedstawionych przez Habilitantkę do oceny mógłby zostać nieco doprecyzowany. W moim przekonaniu bardziej precyzyjny byłby tytuł: *Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej po 2009 r. z perspektywy instytucjonalizmu i studiów nad przyszłością*. Istotną cechą charakterystyczną występującą w procesie integracji europejskiej w okresie pozimnowojennym było znaczne przyspieszenie, przede wszystkim w wymiarze formalno-prawnym, integracji w zakresie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Na podstawie zapisów podpisanego w dniu 7 lutego 1992 r. w Maastricht Traktatu o Unii Europejskiej (wszedł w życie 1.11.1993 r.) utworzony został nowy obszar integracji pod nazwą Wspólna Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa (WPZiB, ang. Common Foreign and Security Policy, CFSP). Kolejne jej etapy w wymiarze formalno-prawnym wytyczały traktaty z Amsterdamu (1997), z Nicei (2001) oraz traktat z Lizbony, który został podpisany w 2007 roku a wszedł w życie w roku 2009. Obowiązujący nadal traktat z Lizbony w tytule V art. 21-46 TUE mówi o Wspólnej Polityce Zagranicznej i Bezpieczeństwa. Tak więc ze względów formalno-prawnych proponowane przeze mnie doprecyzowanie tytułu cyklu artykułów autorstwa dr Moniki Sus wydaje się być zasadne. Nie znaczy to jednak, że tytuł „Polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Unii Europejskiej po 2009 r. z perspektywy instytucjonalizmu i studiów nad przyszłością”, jest obarczony błędem merytorycznym. W literaturze przedmiotu często można spotkać się z określeniami jeszcze mniej precyzyjnymi dotyczącymi omawianego obszaru integracji w ramach UE, jako: „europejska polityka zagraniczna i bezpieczeństwa”, „polityka zagraniczna Unii Europejskiej” czy „stosunki zewnętrzne UE”. Każdy z tych terminów dotyczy relacji UE ze światem zewnętrznym. Przy czym używając terminu „polityka zagraniczna UE”, należy mieć na uwadze, że dotyczy to zewnętrznej aktywności UE realizowanej przede wszystkim w płaszczyźnie ekonomicznej oraz politycznej, w tym w zakresie bezpieczeństwa.

Integralną częścią WPZiB była realizowana od 1999 roku Europejska Polityka Bezpieczeństwa i Obrony (EPBiO), przemianowana na mocy Traktatu z Lizbony na Wspólną Politykę Bezpieczeństwa i Obrony (WPBiO). W ramach WPZiB realizowana jest od 2004 roku Europejska Polityka Sąsiedztwa (EPS). Jest ona prowadzona na dwóch głównych kierunkach: śródziemnomorskim (śródziemnomorsko-bliskowschodnim) i wschodnim. Rdzeniem wymiaru wschodniego EPS jest polityka UE prowadzona wobec Federacji Rosyjskiej oraz polityka realizowana wobec sześciu państw obszaru poradzieckiego objętych programem Partnerstwa Wschodniego (PW), realizowanego przez Unię od 2009 roku. Należy zaznaczyć, że istnieje bardzo bogata literatura naukowa, nie tylko obcojęzyczna ale także polskojęzyczna, z zakresu poszczególnych aspektów WPZiB UE. Mam tu na uwadze nie tylko artykuły w czasopismach naukowych ale także liczne na ten temat monografie.

W literaturze przedmiotu zasadnie podkreśla się to, że jedną z najważniejszych cech charakterystycznych polityki zagranicznej UE jest jej dualistyczny charakter, przejawiający się w funkcjonowaniu jednocześnie zarówno na szczeblu unijnym (organów i instytucji UE), jak i na szczeblu krajowym (państw członkowskich).

Przedmiotem badań cyklu artykułów składających na główne osiągnięcie naukowe Habilitantki jest szeroko pojęta polityka zagraniczna i bezpieczeństwa Unii Europejskiej, rozumiana jako „zespół działań prowadzonych przez instytucje unijne oraz państwa członkowskie Unii wobec partnerów zewnętrznych” (*Autoreferat*, s. 5), z uznaniem za jej część składową także elementów polityki obrony. Przez politykę zagraniczną i bezpieczeństwa UE dr M. Sus rozumie także „działania prowadzone w ramach unijnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, mające na celu zwiększenie tzw. podmiotowości strategicznej UE (*strategic actorness*)” (s. *Autoreferat*, s. 5-6). Uważam, że obszar badawczy cyklu artykułów dotyczących polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE jest bardzo ważny dla praktyki integracji w ramach Unii Europejskiej oraz dla praktyki współczesnych stosunków międzynarodowych i został właściwie zakreślony.

Nadrzędnym celem badań przedstawionych w cyklu jest analiza procesów decyzyjnych i współzależności między aktorami międzyrządowymi i ponadnarodowymi, kształtującymi politykę zagraniczną i bezpieczeństwa UE w latach 2009-2020 (*Autoreferat*, s. 6). Tak sformułowany cel badań wynika z hybrydowej natury unijnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, która obejmuje różne obszary polityk, prowadzona jest na różnych poziomach - ponadnarodowym i międzyrządowym oraz cechuje się wielością aktorów zaangażowanych w zarządzanie nią, zarówno na poziomie unijnym, jak i w państwach członkowskich. Ponadto, chcąc uwypuklić funkcję prognostyczną (predykatywną) nauk politycznych i stosunków międzynarodowych, Habilitantka zastosowała podejście badawcze oparte na scenariuszach, wpisujące się w nurt studiów nad przyszłością (*foresight studies*).

Autorka sformułowała trzy główne pytania badawcze: W jakim zakresie postępujący proces instytucjonalizacji polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE oddziałuje na interakcje między współkształtującymi ją aktorami oraz na ich rolę w procesie decyzyjnym? Na ile rosnąca niestabilność w unijnym sąsiedztwie oraz przekształcenia ładu międzynarodowego zmieniają podejście aktorów supranarodowych oraz państw członkowskich do kształtowania polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej? Do jakiego stopnia w obliczu dużej

dynamiki zmian na arenie globalnej, metody wpisujące się w nurt badań nad przyszłością pozwalają na rozszerzenie procesu analitycznego w zakresie unijnej polityki zagranicznej o identyfikację głównych czynników zmianotwórczych oraz rozpoznawanie impulsów zmian? Ponadto, w każdym z tych pytań zostały sformułowane po trzy pytania szczegółowe. Sądzę, że wśród postawionych pytań badawczych powinno znaleźć się także pytanie dotyczące przyczyn niskiej efektywności polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE.

Dr Monika Sus w artykułach składających się na jej główne osiągnięcie naukowe zastosowała podejście interdyscyplinarne, wykorzystując dorobek różnych nauk społecznych, głównie nauk o polityce i ich specjalności – nauki o stosunkach międzynarodowych oraz badań europeistycznych. Przy czym Habilitantka eksponuje przede wszystkim dwa podejścia badawcze: nowy instytucjonalizm oraz studia nad przyszłością. Zastosowała też wiele metod i technik badań naukowych, w tym analiza treści literatury i dokumentów źródłowych, wywiady przeprowadzone z przedstawicielami państw członkowskich Unii jak i urzędnikami instytucji unijnych (Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych ESDZ), Komisji Europejskiej oraz Parlamentu Europejskiego), śledzenie procesów i obserwacja bezpośrednia.

Cezurą dolną analizowanych zjawisk i procesów w prezentowanym przez Habilitantkę cyklu artykułów jest rok 2009, w którym wszedł w życie Traktat z Lizbony. Traktat ten doprowadził do znacznej instytucjonalizacji unijnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa m.in. poprzez powołanie do życia Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych (ESDZ) oraz Wysokiego Przedstawiciela Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa a także stworzono podstawy traktatowe dla polityki obronnej UE (Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa i Obrony - WPBiO). Cezurą górną jest rok 2020, w którym wszczęte zostało postępowanie o nadanie dr Monice Sus stopnia naukowego doktora habilitowanego.

Prezentowany przez Habilitantkę cykl 13 artykułów dotyczy kilku powiązanych z sobą zagadnień traktujących o bardzo ważnych teoretycznych i praktycznych aspektach funkcjonowania Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa Unii Europejskiej:

- teoretycznych i praktycznych aspektów podmiotowości strategicznej Unii Europejskiej;
- uwarunkowań zewnętrznych polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE, w tym głównych przejawów niestabilności w bliższym i dalszym środowisku międzynarodowym UE oraz przejawów i efektów Europejskiej Polityki Sąsiedztwa, szczególnie realizowanej na kierunku wschodnim;
- relacji między państwami członkowskimi a niektórymi instytucjami unijnymi w kształtowaniu WPZiB i analizowaniu tych zagadnień przez pryzmat nowego instytucjonalizmu;
- zastosowania metody scenariuszowej, pozwalającej na identyfikowanie i analizę kluczowych czynników jakie będą lub mogą kształtować politykę zagraniczną i bezpieczeństwa UE w trzeciej dekadzie XXI wieku.

Teoretycznym i praktycznym aspektem podmiotowości strategicznej Unii Europejskiej poświęcony jest artykuł *Institutional innovation of EU's foreign and security policy: Big leap for EU's strategic actorness or much ADO about nothing?.....* Rozważania zamieszczone w tym

opracowaniu wpisują się w trwającą od wielu lat dyskusję, także w polskiej literaturze politologicznej, dotyczącą międzynarodowej roli UE w sferze ekonomicznej, politycznej, bezpieczeństwa i w sferze kulturowo-cywilizacyjnej. Ryszard Zięba swego czasu pisał, że Unia Europejska ze względu na zakres przedmiotowy i przestrzenny odgrywanych ról, staje się wszechstronnym i globalnym aktorem (podmiotem) międzynarodowym¹. Habilitantka podmiotowość strategiczną UE rozumie jako zdolność Unii do reagowania na globalne wyzwania poprzez określanie własnych interesów, prowadzących do sformułowania celów Unii, które następnie stają się podstawą do rozwoju i wdrażania instrumentów niezbędnych do osiągnięcia tych celów. Oprócz pojęcia „podmiotowość strategiczna” autorka omawianego artykułu dokonuje podsumowania zmian instytucjonalnych w ramach polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE oraz bada w jakim stopniu UE zdołała pokonać niektóre istotne przeszkody na drodze do jej przekształcania się w globalny podmiot strategiczny. Akcentuje wpływ nowych ram instytucjonalnych wprowadzonych przez Traktat z Lizbony na wzrost podmiotowości strategicznej UE. Wskazuje na duże znaczenie dla tego procesu przyjętej w roku 2016 globalnej strategii Wspólnej Polityki Zagranicznej i Bezpieczeństwa UE, w postaci dokumentu zatytułowanego: *Wspólna wizja, wspólne działanie: silniejsza Europa*. Dokument ten często nazywany jest Globalną Strategią Unii Europejskiej (European Union's Global Strategy – EUGS). W dokumencie tym, który ma charakter ogólny, sformułowane zostały zasady i priorytety działań zewnętrznych Unii oraz sposoby realizacji tych priorytetów. Przyjęcie tego dokumentu autorka ocenia jako znaczący krok na drodze UE do bardziej strategicznego działania. Jednocześnie trafnie wskazuje na czynniki wewnętrzne (np. partykularne interesy państw członkowskich, kryzysy w UE) oraz zewnętrzne, które mają wpływ na podmiotowość strategiczną UE. Niektóre wątki poruszane w tym opracowaniu znajdują się także we wprowadzeniu do zbioru specjalnego zamieszczonego w czasopiśmie „International Politics”, wprowadzeniu zatytułowanym *Strategy in EU foreign policy....*, autorstwa C. Nitoiu i M. Sus.

Zagadnień związanych z uwarunkowaniami zewnętrznymi unijnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, w tym głównych przejawów niestabilności w bliższym i dalszym środowisku międzynarodowym Unii dotyczy m.in. artykuł *wprowadzający The Rise of Geopolitics in the EU's Approach in Its Eastern Neighbourhood*, autorstwa Cristiana Nitoiu i Moniki Sus. Ze względu na to, iż artykuł ten jest wprowadzeniem do wydania specjalnego czasopisma „Geopolitics”, ma on charakter dosyć ogólny. Autorzy opracowania akcentują, że tendencje destabilizacyjne występujące w drugiej dekadzie XXI wieku takie jak: kryzys na Ukrainie, tzw. Arabska Wiosna i powstanie tzw. Państwa Islamskiego, uwypukliły potrzebę zaangażowania UE w tradycyjne aspekty geopolityki i strategicznego myślenia w polityce zagranicznej. Argumentują, że mając chociażby na uwadze realizację przez UE Europejskiej Polityki Sąsiedztwa na jej wschodnim kierunku, coraz większe znaczenie w polityce unijnej odgrywają tradycyjne względy geopolityczne (tradycyjna geopolityka). Przejawia się to m.in. złagodzeniem polityki wobec państw nie spełniających norm i wartości wyznawanych przez Unię, co jest określane jako polityka nowego pragmatyzmu. Zasadna jest argumentacja autorów artykułu, że ewolucja unijnej polityki zagranicznej w kierunku tradycyjnych aspektów geopolityki ma istotne znaczenie dla tożsamości międzynarodowej Unii. Autorzy

---

¹ Zob. R. Zięba: *Unia Europejska jako aktor stosunków międzynarodowych*. Warszawa 2003, s. 239 i nast.

podkreślają, że w ostatnich latach nastąpił spadek poziomu ambicji UE i jej obecności w polityce światowej a trwający kryzys tożsamości prawdopodobnie będzie wpływał na mniejszą efektywność Unii w kształtowaniu stosunków międzynarodowych. Sądzę, że z korzyścią dla tego opracowania byłoby szersze potraktowanie przez autorów sformułowania „tradycyjna geopolityka” czy „tradycyjne aspekty geopolityki”. Jednocześnie trudno jest mi podzielić stanowisko autorów omawianego artykułu, że w ostatnich latach UE umocniła się w wyniku wstrząsów zewnętrznych, kładąc nacisk na stabilizację swoich granic i obronę suwerenności (s. 13). Niestety, współwystępowanie w drugiej dekadzie XXI wieku wielu kryzysów w Unii nie wzmocniły Unii lecz znacznie ją osłabiły. Podobnie jak kryzysy zewnętrzne, jak chociażby kryzys na wschodzie Ukrainy, w którym to nie dyplomacja unijna doprowadziła do podpisania porozumień Mińsk I oraz Mińsk II, lecz uczyniła to dyplomacja niemiecka.

Spadek poziomu ambicji UE do kształtowania polityki światowej i świadomość ograniczeń z tym związanych znalazły swój wyraz w przyjętej przez UE w roku 2016 European Union's Global Strategy (EUGS). Kwestie z tym związane zarysowane zostały m.in. w opracowaniu autorstwa C. Nitoiu i M. Sus pt. *Strategy in EU foreign policy*. Artykuł ten będący wprowadzeniem do zbioru specjalnego czasopisma „International Politics”, jak każde wprowadzenie do zbioru, ma swoją specyfikę, w tym bardzo syntetyczne ujęcie omawianych zagadnień. Autorzy tego wprowadzenia odnoszą się przede wszystkim do głównych wątków omawianych w zbiorze. Również we wnioskach końcowych C. Nitoiu i M. Sus formułują te wnioski w odniesieniu do całego zbioru a nie tylko wprowadzenia ich autorstwa. Jeden z głównych wniosków sformułowanych w tym opracowaniu zawiera się w stwierdzeniu, że kryzysy wewnętrzne UE jak i kryzysy występujące poza Unią zmusiły Unię do ponownego przemyślenia swojej strategii w relacjach z innymi uczestnikami stosunków międzynarodowych. Jedną z cech charakterystycznych ewolucji tej strategii jest odchodzenie od stosowania normatywnego podejścia do bardziej pragmatycznych strategii. Podzielałam pogląd wyrażony przez autorów, że Globalna Strategia UE przyjęta w roku 2016 nie jest w pełni rozwiniętą wielką strategią, ale jest to najbardziej strategiczny dokument, jaki UE kiedykolwiek miała.

Kwestii Globalnej Strategii Unii Europejskiej (GSUE), analizowanej przez pryzmat zaangażowania Polski w jej tworzenie, poświęcone jest opracowanie autorstwa dr Moniki Sus pt. *Member States as Strategy-Maker or Strategy-Taker? Analysing Polish Involvement in the Development of the EU Global Strategy*. W opracowaniu wyeksponowane zostały główne czynniki sprawcze, które doprowadziły do przyjęcia w roku 2016 Globalnej Strategii UE. W artykule omówione zostały wzorce i kanały współpracy między Polską a Wysokim Przedstawicielem Unii ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa oraz Europejską Służbą Działań Zewnętrznych (ESDZ) - rodzaj służby dyplomatycznej UE wspierającej Wysokiego Przedstawiciela, a także główne tematy zainteresowań między Polską a ESDZ w całym procesie tworzenia strategii. Celem głównym tego artykułu było prześledzenie zaangażowania państw członkowskich w tworzenie GSUE na podstawie polskiego studium przypadku. Autorka akcentuje, iż po stronie polskiej, zarówno urzędnicy MSZ jak i eksperci wykazywali ograniczone zainteresowanie EUGS. Również politycy najwyższego szczebla nie wykazywali większego zainteresowania tym dokumentem. Bardzo wymowne pod tym

względem było stwierdzenie ministra spraw zagranicznych Polski Witolda Waszczykowskiego, który określił ogłoszenie EUGS w świetle Brexitu jako „bezcelowe”. Sceptyczne stanowisko Polski w sprawie EUGS nie może dziwić, bowiem było ono konsekwencją dużej powściągliwości kolejnych rządów RP wobec WPZiB a tym bardziej wobec WPBiO.

Znaczna część artykułów autorstwa dr Moniki Sus umieszczonych w cyklu 13 opracowań dotyczy relacji między państwami członkowskimi a niektórymi instytucjami unijnymi w kształtowaniu WPZiB i analizowaniu tych zagadnień przez pryzmat nowego instytucjonalizmu. Autorka akcentuje, że punktem wyjścia dla nowego instytucjonalizmu jest twierdzenie o pierwotnej roli państw w kształtowaniu procesu integracji zaś instytucje unijne zwiększają swoją rolę na dalszych etapach integracji. Tendencja ta potwierdzona została także w obszarze unijnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Podejście to pozwala na analizę wielopoziomowego procesu podejmowania decyzji w obszarze unijnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa, w relacjach między państwami członkowskimi i instytucjami unijnymi. Tym sprawom zostały poświęcone przede wszystkim następujące artykuły: *Wysoki Przedstawiciel do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa jako przedsiębiorca polityczny. Propozycja podejścia badawczego...; Inventors and Gatekeepers? The EU Member States and the European External Action Service...; The European Parliament's Diplomacy – a Tool for Projecting EU Power in Times of Crisis? The Case of Cox-Kwasniewski Mission ...*, (współautor C. Nitoiu). W pierwszym z wymienionych artykułów autorka koncentruje się na roli Wysokiego Przedstawiciela Unii Europejskiej do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa (dalej Wysoki Przedstawiciel) i oczekiwań formułowanych wobec osób pełniących tę funkcję do zwiększenia efektywności unijnej polityki zagranicznej i przez to zwiększenia roli UE jako aktora międzynarodowego. Autorka zaproponowała podejście badawcze oparte na koncepcji politycznego przedsiębiorcy, która w jej ocenie pozwala na analizę roli, jaką Wysoki Przedstawiciel odgrywa w procesie decyzyjnym dotyczącym WPZiB UE. W literaturze przedmiotu dominuje stanowisko o pasywnej roli Wysokiego Przedstawiciela i opinia, że jest on tylko wykonawcą polityki państw członkowskich i nie podejmuje roli współlidera. Jednakże autorka zwraca uwagę na to, że zapisy Traktatu z Lizbony dają stosunkowo dużą elastyczność w zakresie wypełnienia mandatu przez osobę, pełniącą to stanowisko. Spektrum realizacji mandatu przez Wysokiego Przedstawiciela sięga od działań o charakterze ograniczonego agenta kontrolowanego przez pryncypała (państwa członkowskie UE), który cieszy się niewielkim polem manewru i nie proponuje własnych inicjatyw, aż po aktywną rolę polegającą na stosowaniu strategii ukierunkowanych na zwiększenie swojego wpływu i uzyskanie większego pola manewru swoich pryncypałów (rola politycznego przedsiębiorcy). Autorka akcentuje, że Wysoki Przedstawiciel może wykonywać swój mandat w zakresie wyznaczonym przez dwie skrajne role: ograniczonego agenta i politycznego przedsiębiorcy. Wskazuje na pięć kluczowych ról, w ramach których Wysoki Przedstawiciel może działać jako polityczny przedsiębiorca: agenda-settera, popularyzatora, inicjatora, brokera i realizatora. Proponowany w artykule model badawczy pozwala badać, na ile Wysoki Przedstawiciel działając w charakterze politycznego przedsiębiorcy, może zwiększyć swoje pole manewru w relacji z państwami członkowskimi Unii. W kontekście tych rozważań, warto jednak mieć na uwadze, że państwa członkowskie UE nie są skłonne do

wzmacniania roli Wysokiego Przedstawiciela co przejawia się m.in. w desygnowaniu na to stanowisko polityków mało znanych i mało znaczących nawet w państwach, z których się oni wywodzą (Catherine Ashton, Federica Mogherini). Proponowany w artykule model badania roli Wysokiego Przedstawiciela w kształtowaniu unijnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa jest ciekawą propozycją badawczą tego zagadnienia i oryginalną w polskich badaniach europeistycznych.

W artykule *Inventors and Gatekeepers? The EU Member States and the European External Action Service ...* dr Monika Sus oprócz metodologicznych dylematów badania relacji między ESDZ a państwami członkowskimi UE wykazuje na przykładzie Niemiec, Polski i Wielkiej Brytanii ambiwalentne podejście władz tych państw wobec ESDZ, na czele której stoi Wysoki Przedstawiciel. Mimo werbalnego poparcia dla silniejszej i lepiej skoordynowanej polityki zagranicznej UE, w praktyce państwa członkowskie nie wykazywały odpowiedniej woli politycznej do zwiększenia roli ESDZ. W artykule przedstawiono charakter współpracy między w/w państwami a ESDZ w latach 2009-2014. Mimo występujących między tymi państwami różnic, cechą charakterystyczną ich stanowiska wobec ESDZ było przekonanie, że ESDZ powinna być jedynie uzupełnieniem polityki zagranicznej prowadzonej przez każde z nich. Oczywiście, z trzech omawianych państw, najbardziej sceptyczne stanowisko wobec ESDZ prezentowały władze Wielkiej Brytanii, państwa najbardziej sceptycznego co do rozwoju WPZiB UE.

W opracowaniu autorstwa C. Nitoiu i M. Sus pt. *The European Parliament's Diplomacy – a Tool for Projecting EU Power in Times of Crisis? The Case of the Cox-Kwasniewski Mission* omówione zostało współkształtowanie unijnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa przez Parlament Europejski na przykładzie powołanej przez PE misji Pata Coxa i Aleksandra Kwaśniewskiego na Ukrainie w latach 2012-2013. W artykule ukazana została geneza tej misji, jej funkcjonowanie i oczekiwania z nią związane, głównie po stronie unijnej oraz ocena prawie półtorarocznej działalności tej misji. Autorzy uzasadniają słuszność tezy, że misja Cox-Kwaśniewski stała się na pewnym etapie kluczowym instrumentem dyplomatycznym UE wobec Ukrainy, w okresie kryzysowych relacji UE z władzami Ukrainy, związanych z uwięzieniem byłej premier Ukrainy Julii Tymoszenko i impasu wokół układu stowarzyszeniowego. Misja Cox-Kwaśniewski monitorowała funkcjonowanie ukraińskiego wymiaru sprawiedliwości. Jej działalność przyczyniła się do wzmocnienia koordynacji między instytucjami UE w stosunkach z Ukrainą. Jednakże mimo wielu pozytywnych implikacji funkcjonowania misji Cox-Kwaśniewski jej ocena w kategoriach narzędzia wzrostu wpływów UE na zewnątrz nie może być jednoznacznie pozytywna. Bowiem nie udało się zrealizować głównych jej celów. Nie doprowadzono do uwolnienia J. Tymoszenko, ani nie doprowadzono do podpisania w listopadzie 2013 roku przez Ukrainę umowy stowarzyszeniowej z UE.

Dwa artykuły w tej samej grupie tematycznej tj. roli instytucji unijnych w kształtowaniu unijnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz relacji między instytucjami unijnymi i państwami członkowskimi w tym samym obszarze, traktują o rotacyjnej prezydencji w Radzie UE, w kontekście sprawowania jej przez Polskę w drugiej połowie 2011 roku. W pierwszym z nich, autorstwa Ireneusza P. Karolewskiego, Thomasa Mehlhausena i Moniki Sus, zatytułowanym *The Polish EU Council Presidency in 2011: Master or Servant?...*, szerzej

omówiony został charakter rotacyjnej prezydencji po ograniczeniach w tym zakresie wprowadzonych przez Traktat z Lizbony. Najbardziej oryginalną częścią tego artykułu jest propozycja trójpoziomego podejścia do oceny rotacyjnej prezydencji: wymiar funkcjonalny, behawioralny i awaryjny. Następnie wymiary te zostały odniesione do polskiej prezydencji. Autorzy artykułu oceniają pozytywnie polską prezydencję w radzie UE, w tym przygotowanie polskich władz do jej sprawowania. Jednym z jej priorytetów było zintensyfikowanie Europejskiej Polityki Sąsiedztwa na kierunku wschodnim, w tym wdrażanie programu Partnerstwa Wschodniego. Autorzy artykułu argumentują, że ograniczenia wprowadzone przez Traktat z Lizbony co do zakresu kompetencji rotacyjnej prezydencji m.in. poprzez przekazanie części z nich Wysokiemu Przedstawicielowi, znacznie ograniczyły możliwości zgłaszania i realizowania własnych inicjatyw przez państwo sprawujące rotacyjną prezydencję. Dotyczyło to także polskiej prezydencji. Niektóre z wątków omawianych w tym opracowaniu (np. ograniczenia wprowadzone przez Traktat Lizboński dla prezydencji rotacyjnej) są omawiane także w artykule autorstwa dr M. Sus zatytułowanym *Polish Role in Shaping the EU Foreign and Security Policy during its Council Presidency in 2011.....*. Ponadto w pracy tej szerzej omówiona została koncepcja przygotowań Polski do sprawowania rotacyjnej prezydencji, działania polskiej dyplomacji, w tym ministra spraw zagranicznych Polski Radosława Sikorskiego, wspierające Wysokiego Przedstawiciela i ESDZ w podejmowanych przez nich działaniach na różnych kierunkach aktywności dyplomacji unijnej, w tym wobec Afryki Północnej, oraz działania podejmowane przez polską prezydencję zmierzające do realizacji własnych inicjatyw. Te ostatnie dotyczyły przede wszystkim zdynamizowania polityki wschodniej UE w ramach programu Partnerstwa Wschodniego. Podzielić należy opinię autorki, że mimo polskich ambicji w zakresie promocji Partnerstwa Wschodniego niewiele udało się w tym zakresie osiągnąć, przede wszystkim ze względu na sytuację społeczno-polityczną na Ukrainie i na Białorusi. W konkluzjach artykułu zawarty jest wniosek generalny dotyczący oceny polskiej prezydencji w Radzie UE, iż działania premiera polskiego rządu Donalda Tuska oraz ministra spraw zagranicznych Polski Radosława Sikorskiego, takie jak występowanie w imieniu Wysokiego Przedstawiciela na różnych spotkaniach na wysokim szczeblu, wpłynęły na ukształtowanie wizerunku Polski jako państwa proeuropejskiego i państwa żywo zainteresowanego polityką zagraniczną UE. Ponadto polska prezydencja potwierdziła dążenia Polski do odgrywania roli swego rodzaju eksperta wśród państw członkowskich UE od spraw wschodnich, w tym dotyczących Partnerstwa Wschodniego i wspierania demokracji w państwach obszaru poradzieckiego.

Ostatnią grupę tematyczną w cyklu 13 artykułów stanowią opracowania dotyczące zastosowania metody scenariuszowej pozwalającej na identyfikowanie i analizę kluczowych czynników, które będą lub mogą kształtować politykę zagraniczną i bezpieczeństwa UE w trzeciej dekadzie XXI wieku. W grupie tej znajdują się cztery opracowania: artykuł autorstwa Moniki Sus i Marcela Hadeeda *Theory-infused and policy-relevant: On the usefulness of scenario analysis for international relations...*, opracowanie Moniki Sus *Setting the scene for alternative futures for European Union's foreign policy 2025...*, artykuł autorstwa Moniki Sus *Towards the European Union's Foreign Policy 2025 – Taking Stock of the Dahrendorf Foresight Project ...*, oraz opracowanie autorstwa Benjamin Martilla i Moniki Sus zatytułowane *Post-Brexit EU/UK security cooperation: NATO, CSDP+, or 'French connection'*

?... W pierwszym z wymienionych artykułów jego autorzy wskazują na istotę i przydatność analizy scenariuszy(scenariuszowej) do badania stosunków międzynarodowych. Zastosowana przez nich jedna z metod scenariuszowych – *Multiple Scenario generation*, umożliwia – jak piszą - przewidywanie trendów w sposób nieliniowy. Pozwala ona na systematyczną analizę kluczowych czynników mogących wpływać na przyszły rozwój zdarzeń. Pozwala na konstruowanie alternatywnych wizji przyszłości, stanowiących możliwe warianty rozwoju sytuacji politycznej.

W krótkim, pięciostronicowym opracowaniu *Setting the scene for alternative futures for European Union's foreign policy 2025....*, które jest wprowadzeniem do specjalnego numeru czasopisma „Futures”, dr Monika Sus wskazuje na cel zbioru, którym jest kompleksowa analiza czynników, które będą kształtować stosunki między UE a innymi państwami w roku 2025. Akcentuje, że założeniem specjalnego numeru jest założenie, że tylko poprzez aktywne stawianie czoła nadchodzącym wyzwaniom UE będzie miała szansę utrzymać swój wpływ w kształtowaniu ładu globalnego. Zagadnienia te w formie bardziej rozbudowanej Habilitantka omawia w artykule *Towards the European Union's Foreign Policy 2025 – Taking Stock of the Dahrendorf Foresight Project...* W opracowaniu tym wskazała na kluczowe siły napędowe, zidentyfikowane podczas realizacji Dahrendorf Foresight Project, które będą oddziaływać na politykę zagraniczną UE w najbliższej dekadzie. Wskazała na kroki, które należy wziąć pod uwagę przy formułowaniu i wdrażaniu polityki zagranicznej UE i przedstawiała zarys prognozowanej roli UE w świecie w 2025 roku. W artykule sformułowane zostały cztery zalecenia dotyczące rozwoju unijnej polityki zagranicznej w ciągu trzeciej dekady XXI wieku: zmianę myślenia o spójności polityki zagranicznej UE, pełną akceptację dla zróżnicowanej integracji w UE, wypracowanie mechanizmów wczesnego ostrzegania przed skrajnie prawicowymi partiami oraz rozwijanie umiejętności długoterminowego myślenia strategicznego.

W ostatnim artykule znajdującym się w tej grupie tematycznej autorstwa Benjaminia Martilla i Moniki Sus *Post-Brexit EU/UK security cooperation: NATO, CSDP+, or 'French connection'? ...*, autorzy podejmują temat niezwykle ważny dla bezpieczeństwa międzynarodowego w Europie w bliższej i dalszej perspektywie. Omawiają mniej lub bardziej prawdopodobne scenariusze relacji między Unią Europejską a Wielką Brytanią po Brexicie w dziedzinie polityki bezpieczeństwa. Autorzy badają ten problem w trzech wariantach: (1) udziału Wielkiej Brytanii w CSDP jako kraju trzeciego, (2) zwiększonego zaangażowania Wielkiej Brytanii w ramach NATO, oraz (3) zacieśniania dwustronnych relacji między Wielką Brytanią a kluczowymi sojusznikami europejskimi – zwłaszcza Francją. W odniesieniu do ewolucji bezpieczeństwa europejskiego po Brexicie w artykule sformułowane zostały trzy pytania: czy zaangażowanie Wielkiej Brytanii w bezpieczeństwo europejskie osłabnie po Brexicie? ; czy UE będzie dążyć do dalszej integracji w obszarze polityki zagranicznej i bezpieczeństwa?; czy UE będzie gotowa po Brexicie zaoferować Wielkiej Brytanii silną rolę w polityce bezpieczeństwa? W odpowiedzi na tak postawione pytania autorzy omawianego opracowania stwierdzają, że Brexit nie zmniejszy zaangażowania W. Brytanii w europejską obronność i bezpieczeństwo, głównie poprzez udział tego państwa w strukturach NATO. Po drugie, jest mało prawdopodobne, aby UE przyznała W. Brytanii silną rolę w formułowaniu unijnej polityki. Po trzecie, Brexit zaowocuje dalszą integracją w polityce bezpieczeństwa i

obrony UE, czego wymownym przykładem było ustanowienie w Unii w 2017 roku stałej współpracy strukturalnej (Permanent Structured Cooperation – PESCO), zakładającej ściślejszą współpracę w dziedzinie bezpieczeństwa i współpracy. Podzielam opinię autorów, że jeśli chodzi o najbardziej prawdopodobny scenariusz współpracy między UE a W. Brytanią w dziedzinie bezpieczeństwa po wyjściu tego kraju z Unii to będzie to współpraca w ramach NATO i stosunków dwustronnych – zwłaszcza z Francją.

Przechodząc do generalnej oceny artykułów autorstwa bądź współautorstwa dr Moniki Sus znajdujących się w cyklu przedstawionych do oceny 13 powiązanych z sobą opracowań, stwierdzam co następuje. Habilitantka podejmuje w nich tematy niezwykle ważne nie tylko dla procesu integracji europejskiej ale także dla bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego w Europie oraz w skali globalnej. Należy mieć bowiem na uwadze, że WPZiB oraz WPBiO należały i należą do najbardziej kontrowersyjnych obszarów integracji w ramach UE a zarazem najmniej efektywnych obszarów integracji w ramach UE. Wśród czynników sprawczych tego stanu rzeczy należy widzieć m.in. brak woli politycznej grup rządzących państw członkowskich UE do konsekwentnej realizacji przyjmowanych deklaracji i zapisów traktatowych dotyczących WPZiB; międzyrządowy a nie wspólnotowy (ponadnarodowy) charakter integracji w sferze polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE; brak poczucia wspólnoty interesów strategicznych wśród państw członkowskich Unii w sferze polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz stosunkowo skromne środki finansowe przeznaczane na realizację poszczególnych celów wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Te strukturalne słabości WPZiB rzutują także na niską efektywność prowadzonej w jej ramach od 2004 roku Europejskiej Polityki Sąsiedztwa, w tym także realizowanego od 2009 roku programu Partnerstwa Wschodniego.

Poszczególne opracowania zamieszczone w cyklu 13 artykułów prezentują zróżnicowany poziom merytoryczny. Niektóre z nich, chociażby tylko ze względu na niewielką objętość, mają raczej charakter przyczynkarski (np. *Setting the scene for alternative futures for European Union's foreign policy 2025 ...*, ma 4 strony objętości; *Wysoki Przedstawiciel Unii Europejskiej do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa jako przedsiębiorca polityczny....* – 9 stron tekstu zasadniczego i 3 strony bibliografii). Ponadto niektóre z prezentowanych opracowań trudno uznać za klasyczne artykuły naukowe, bowiem są wprowadzeniem do specjalnych numerów czasopism, szczególnie zaś artykuł wprowadzający zatytułowany *Setting scene for alternative futures for European Union's foreign policy 2025...*, będący wprowadzeniem do specjalnego numeru czasopisma „Futures”.

Polska i zagraniczna literatura naukowa z zakresu poszczególnych aspektów polityki zagranicznej i bezpieczeństwa jest bardzo bogata. Mając to na uwadze, różny jest stopień oryginalności rozważań zamieszczonych w cyklu 13 artykułów. W największym stopniu dopatruję się ich w tych wątkach rozważań zamieszczonych w całości niektórych z prezentowanych w cyklu artykułów bądź w ich części, które dotyczą aspektów teoretycznych omawianych kwestii. Łączenie wątków teoretycznych z analizą praktyki integracyjnej w obszarze polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE jest jednym z najbardziej wartościowych elementów prezentowanego cyklu artykułów. Bardzo wartościowym elementem zdecydowanej większości artykułów prezentowanych w cyklu jest także to, że zostały one

oparte na bardzo bogatej, głównie anglojęzycznej literaturze naukowej. Bardzo dobra znajomość przez Habilitantkę literatury obcojęzycznej, przede wszystkim anglojęzycznej z zakresu podjętego obszaru badawczego, to niekwestionowany walor omawianego cyklu 13 artykułów.

Na podkreślenie zasługuje umiejętne poruszanie się dr Moniki Sus po tak rozległym, złożonym i trudnym obszarze badawczym jakim jest unijna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa. Omawiane w recenzji opracowania, jak i pozostałe, dają podstawę do stwierdzenia, że posiada ona rozległą wiedzę oraz umiejętność krytycznego podejścia do dotychczasowego dorobku naukowego i badań z zakresu polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE oraz umiejętność formułowania własnych ujęć w badaniach z tego obszaru.

W prezentowanym cyklu 13 artykułów Habilitantka udzieliła odpowiedzi na postawione przez siebie trzy podstawowe pytania badawcze. W sprawie wpływu procesu instytucjonalizacji polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE na interakcje między kształtującymi ją uczestnikami oraz na ich role w procesie decyzyjnym wykazała, że instytucjonalizacja unijnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa zmieniła możliwości działania takich podmiotów jak Parlament Europejski czy prezydencja rotacyjna. Jednakże mimo powołania do życia unijnych instytucji takich jak Wysoki Przedstawiciel czy podległa mu ESDZ kluczowe decyzje w obszarze WPZiB nadal znajdują się w gestii państw członkowskich.

W dążeniu do odpowiedzi na pytanie drugie, dotyczące wpływu rosnącej niestabilności w unijnym sąsiedztwie na zmianę podejścia podmiotów ponadnarodowych oraz państw członkowskich do kształtowania polityki zagranicznej i bezpieczeństwa UE wykazała, że procesy destabilizacyjne w bezpośrednim sąsiedztwie Unii wpłynęły na wyraźny wzrost zainteresowania państw członkowskich i instytucji unijnych kwestiami bezpieczeństwa i obrony. Przejawem tego procesu było m.in. przyjęcie Strategii Globalnej UE oraz decyzja dotycząca utworzenia Stałej Współpracy Strukturalnej (PESCO). Jednocześnie Habilitantka trafnie wskazała na wiele ograniczeń znajdujących się na drodze ku rozwojowi strategicznej podmiotowości UE.

Jeśli chodzi o odpowiedź na pytanie trzecie dotyczące możliwości zastosowania metody scenariuszowej w celu rozszerzenia procesu analitycznego w zakresie unijnej polityki zagranicznej o identyfikację głównych czynników zmianotwórczych oraz rozpoznawania impulsów zmian, Habilitantka wykazała w kilku artykułach celowość stosowania tej metody, jako jednej z metod prognozowania. W tym kontekście warto wspomnieć, że mając na uwadze główne funkcje nauki o stosunkach międzynarodowych, jedną z nich, obok funkcji deskryptywnej, eksplanacyjnej, ekspercko-doradczej i popularyzatorskiej, jest także funkcja prognostyczna. Dlatego nie do końca podzielam stanowisko Habilitantki co do nowatorskiego charakteru jej badań w zakresie stosowania metody scenariuszowej w polskich badaniach dotyczących stosunków międzynarodowych. Prognostyka i różne jej metody, w tym metoda scenariuszowa, od dawna jest wykorzystywana przez polskich badaczy stosunków międzynarodowych m.in. w badaniach dotyczących dalszej ewolucji pozimnowojennego systemu międzynarodowego i jego głównej części składowej jaką jest ewolucja układu sił

między mocarstwami. Na ten temat pisali m.in. Mirosław Sułek, Roman Kuźniar, Stanisław Bieleń, Adam Daniel Rotfeld, Mieczysław Stolarczyk jak i inni autorzy

Mając na uwadze fakt, że 6 artykułów zamieszczonych w omawianym cyklu jest autorstwa dwóch bądź trzech autorów, szkoda, że w materiałach przesłanych recenzentom do oceny nie znajduje się informacja o procentowym udziale Habilitantki w ich opracowaniu. W moim przekonaniu, brak takiej informacji, szczególnie w postępowaniu o stopień naukowy, jest znaczącym uchybieniem.

4. Współpraca międzynarodowa

Jednym z najbardziej znaczących elementów aktywności naukowej dr Moniki Sus jest bardzo duży stopień jej umiędzynarodowienia. Niezwykle wysoko należy ocenić współpracę międzynarodową Habilitantki, w tym pracę w zagranicznych instytutach badawczych, udział w międzynarodowych programach badawczych, pobyt na zagranicznych stażach naukowo-badawczych oraz udział w wielu konferencjach międzynarodowych. Habilitantka w latach 2015-2019 pracowała jako pracownik naukowy w Hertie School w Berlinie, jednoczesna afiliacja na LSE w Londynie. Od 1.09.2016 do 31.08.2017 prowadziła badania w Europejskim Instytucie Uniwersyteckim we Florencji. W latach 2009-2014 czterokrotnie przebywała jako naukowiec goszczący w ramach programu Erasmus na Uniwersytecie Poczdamskim. Ponadto była także na dłuższych bądź krótszych pobytach jako naukowiec goszczący bądź na pobytach badawczych na Uniwersytecie w Lipsku, w Centrum Doskonałości Unii Europejskiej na Uniwersytecie w Pittsburgu, na Uniwersytecie w Montrealu, w Technicznym Uniwersytecie w Chemnitz oraz w Wolnym Uniwersytecie w Berlinie. Wystąpiła na 8 konferencjach międzynarodowych i debatach eksperckich m.in. w Berlinie, Waszyngtonie, Budapeszcie, Bratysławie, Sofii i Rydze. Była kierownikiem ze strony niemieckiej projektu badawczego *Polska i Niemcy w Unii Europejskiej – nowe formy i modele stosunków bilateralnych w polityce zagranicznej i współpracy transgranicznej* realizowanego w latach 2017-2020 i finansowanego z Polsko-Niemieckiej Fundacji na Rzecz Nauki. W latach 2010-2012 uczestniczyła w realizacji projektu badawczego *Polska Prezydencja w Radzie Unii Europejskiej*, finansowanego przez Fundację Friedricha Eberta. Pełniła także funkcje recenzenta dla wielu czasopism międzynarodowych.

5. Ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego oraz popularyzującego naukę

W ramach zajęć ze studentami dr Monika Sus prowadziła i prowadzi zajęcia ze studentami na Uniwersytecie Wrocławskim oraz w Krajowej Wyższej Szkole Administracji Publicznej, na studiach licencjackich i magisterskich z takich przedmiotów jak: EU's foreign and security policy, dyplomacja europejska, stosunki międzynarodowe, wprowadzenie do

integracji europejskiej, instytucje i procesy decyzyjne UE, organizacje międzynarodowe, Polityka Zagraniczna i Bezpieczeństwa UE, współczesna dyplomacja, organizacje pozarządowe w Polsce i w Niemczech.

Należy docenić także duży dorobek organizacyjny Habilitantki. W latach 2009-2020 zorganizowała 13 konferencji, warsztatów i seminariów w kraju i zagranicą. W tym samym czasie przygotowała cztery ekspertyzy. Wystąpiła w 4 krajowych debatach politycznych i w panelach eksperckich oraz w 8 zagranicą. W latach 2015-2019 pełniła funkcje mentora współpracowników naukowych i doktorantów w ramach pracy na Hertie School. W tym samym czasie była tam członkiem komisji doktorskich. W latach 2012-2014 była koordynatorką programu Erasmus na kierunku dyplomacja europejska na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Wrocławskiego. Kilkakrotnie otrzymała stypendium dla wybitnych młodych naukowców przyznawanych przez Uniwersytet Wrocławski oraz nagrody Rektora Uniwersytetu Wrocławskiego.

Dr Monika Sus jest członkiem 6 międzynarodowych i krajowych organizacji i towarzystw naukowych. Jest członkiem rady naukowej w trzech czasopismach naukowych.

6. Wniosek końcowy

Po dokonaniu całościowej oceny dorobku naukowego dr Moniki Sus oraz po analizie przedłożonego cyklu 13 powiązanych z sobą tematycznie artykułów, uważam, że jej osiągnięcia naukowo-badawcze, dydaktyczne i organizacyjne spełniają wymogi dotyczące ubiegania się przez Habilitantkę o nadanie jej stopnia doktora habilitowanego. Jestem przekonany, że dr Monika Sus spełnia wymogi dotyczące ubiegania się o stopień doktora habilitowanego zawarte w *Ustawie z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*, „Dziennik Ustaw” 2018, poz. 1668 (z późniejszymi zmianami) i jednoznacznie opowiadam się za nadaniem dr Monice Sus stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie nauki o polityce i administracji.

Prof. dr hab. Mieczysław Stolarczyk